



נשיא ומייסד  
הרב שאול ישראלי זצ"ל

# חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

נשא תשס"ט

## פרשת שבוע



מופק בסיוע של:  
ההסתדרות הציונית העולמית  
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

### "מה יפיו פעמיך בנעלים", על עליה לרגל, אחדות ורוח הקודש

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבוע זה, בע"ה, נעבור דרך ה"רגל" אל פרשת נשא. נעסוק הפעם בפסוק האחרון של ההפטרה מספר שופטים ונקשר אותו לחג השבועות וליום ירושלים, שזכינו לציין ולחגוג בשבוע שעבר. ההפטרה מסתיימת בפסוק:

"וַתִּחַל רֹחַם קִנְקַן לְפַעְמוֹ בְּמַחְנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵל" (שופטים י"ג כה).

נעמוד על הקשר בין "וַתִּחַל רֹחַם קִנְקַן לְפַעְמוֹ" להמשך הפסוק בו מוזכרים "מַחְנֵה דָן" והמיקום "בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵל". נתחיל בביאור הביטוי "לְפַעְמוֹ".

רש"י מסביר: "לבא בקרבן לפעמים". כלומר רוח ד' ששרתה עליו, לא נחה עליו בקביעות אלא לעתים מזומנות. שמשמעותו: ותחל רוח ד' לשרות עליו לפעמים.

הסבר זה מתאים להסברו של הכללי של הרמב"ם (בהקדמתו למורה נבוכים) שנבואה, רוח הקודש והשגות רוחניות אינן שורות באופן קבוע, אלא הן תמיד בבחינת "רצוא ושוב". ככל שהתדירות גבוהה יותר, המעלה גבוהה יותר.

הרד"ק מביא את תרגום יונתן: "ושריאת רוח גבורה מן קדם ה' לתקפותיה", לפי זה ל"פעמו" פירושו לחזקו, כלומר, הגבורה והכח שהיה לו. לאחר מכן מפרש הרד"ק: "אבל זה הפירוש הוא הנכון בעיני, ובדברי רז"ל כי פירוש "לְפַעְמוֹ": מענין פעמון שהיתה רוח נבואה מקשקשת לפניו כזוג, ופירוש רוח ד' - נבואתו של יעקב אבינו החלה אז שאמר: יהי דן נחש עלי דרך". הרלב"ג משלב בין שני הפירושים ומסביר: "שפעם היה חושב להלחם עם פלשתים ופעם חושב להימנע מזה כפעמון זה שמכה אילך ואילך".

ר"י-קרא מפרש: "לנענע אותו", כלומר לזעזע אותו כמשמעות הביטוי "ותפעם רוחו".

בעל המצודות מושך אותנו לכיוון חדש ומסביר בעקבות הירושלמי: "ענין צעדה והלוך כמו פעמי מרכבותיו" ואנחנו נוסיף כמו "מה יפיו פעמיך בנעלים" (שיה"ש ז' ב).

נמשיך בביאור הציון "במחנה דן". הרד"ק מסביר: "הוא המקום שחנו שם בני דן כשהלכו ללכוד את ליש והוא המקום בין צרעה ובין אשתאול". הסברו איננו מבאר מה הצורך לציין זאת, הרי היה אפשר לציין רק "בין צרעה ובין אשתאול". לכן הוא טוען שהביטוי בא לרמוז על נבואתו של יעקב על שבת דן.

ציון המקום "בין צרעה ובין אשתאול", בא להסביר לפי ר"י-קרא, את מעשיו בארץ פלשתים, כיון שהיו אלה שתי עיירות ספר בגבול הפלשתים.

לאחר שהבאנו את עיקר הסבריהם של הראשונים, נמשיך בדרכם ונבאר את הפסוק. בדברינו לפרשת [נשא](#) ובהעלותך תשס"ז הסברנו, כי מעשיו של שמשון היו ניסיון לשחרר את יהודה וישראל מעול הכיבוש והשעבוד הפלשתי ולהביא גאולה ועצמאות, בעקבות נבואתו של יעקב טרם מותו. בעת שכזו עולות על הפרק שתי שאלות:

א. שאלת המנהיג. מי נבחר להנהיג את עם ישראל? צאצאיה של לאה או צאצאיה של רחל?

ב. האחדות - יהיה המנהיג מי שיהיה - ללא אחדות אין סיכוי לגאולה! רוח הקודש וסייעתא דשמיא, הכרחיות גם הם בשעה שכזו.

הביטוי "לְפַעְמוֹ" רומז לשני הדברים:

האחד רוח הקודש - "שכינה מקשקשת לפניו כזוג" (סוטה ט ע"ב). רמז גם לצעדיהם של העולים לרגל ב"רגל"-בחג. העליה לרגל היא אקט מאחד של כלל ישראל. היא גם האירוע, באמצעותו ניתן לקבל רוח הקודש (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א).

השני אחדות ושילוב כוחות. שמשון בא מכח בכורתו של דן, בנה הבכור של שפחת רחל. כששבת דן הלך מ"מחנה דן" צפונה לקחת את ליש, הוא מכריז אני האריה=ליש, אני הבכור שמגיע לו שתי נחלות (כמו יוסף, בכור בניה של רחל). שמשון איננו בא לבטל את כוחו של יהודה ולטול ממנו את כח הארי שבו, אלא מתוך שילוב הכוחות. אביו משבט דן ואמו משבט יהודה (במדבר רבה י' ה ע"פ דבה"א ד' ג). צרעה ואשתאול היו שייכות הן לבניה של לאה - לשבט יהודה, והן לשבט דן - בניה של רחל. (יהושע ט"ו מול יהושע י"ט).

על כן, שמשון יכול היה לצאת מצויד בכוחות אלה למשימה הגדולה - הכרזת עצמאות ושחרור מעול זרים.

הבה נתפלל כי גם בדורנו, דור ה"אתחלתא דגאולה", נשכיל להשתדל ולחזק מגמות אלה.

עליה לרגל לירושלים המאחדת והמאוחדת, תוך שילוב כוחות של כל חלקי האומה

במטרה לזכות להשכנת שכינה ורוח ד' שתשרה על מנהיגינו.

לע"נ רבי יעקב  
בן אברהם ועיישה סבג

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל  
נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: [info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

[www.yeshiva.org.il](http://www.yeshiva.org.il) ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: [www.eretzhemdah.org](http://www.eretzhemdah.org)

## חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

א' - ז' אייר, בבא מציעא כט-לה

### שניים ששאלו או לוו הרב עופר לבנת

השבוע בדפי הדף היומי אנו מתחילים את פרק "המפקיד", הפרק השלישי במסכת בבא מציעא. פרק זה פותח בהלכה הבאה. שומר קיבל חפץ לשמירה והוא נגנב. השומר שילם לבעלים תמורת החפץ ולאחר מכן נמצא הגנב. על פי ההלכה הגנב נקנס בתשלום כפול מערך הגניבה. במקרה זה, השומר הוא שזוכה בכפל התשלומים. הגמרא (לד עמוד ב) מבררת מספר שאלות ביחס להלכה זו, ביניהן, מה הדין אם השומר שילם מחצית משווי החפץ, האם הוא זוכה במחצית מהכפל? לאחר מכן הגמרא שואלת מה הדין אם שותפים שאלו חפץ, החפץ נגנב מהם ורק אחד מהם שילם למשאל את חובו, האם הוא זוכה במחצית מהכפל? הר"ן (שבועות יז עמוד א בדפי הרי"ף) מסביר כי הספק השני בנוי על הספק הראשון. גם אם נניח כי שומר ששילם מחצית מחיובו אינו זוכה במחצית מהכפל, יתכן כי שומרים שותפים שאחד מהם שילם מחצית מהחייב יזכה במחצית מהכפל. ההבדל הוא שבמקרה הראשון חיובו של השומר היה לשלם את כל הסכום. לכן כל עוד לא נפטר מחיובו הוא אינו יכול לזכות בזכויות הנובעות מהבעלות על החפץ. לכן לא יזכה בכפל. לעומת זאת, בשותפים ששאלו, השותף שילם את כל אשר היה מוטל עליו, לכן יש מקום לומר שהוא יזכה בחלק היחסי בכפל.

הסברו של הר"ן מבוסס על הנחת יסוד כי כאשר שני אנשים שואלים חפץ בשותפות, או לוקחים הלוואה בשותפות, כל שותף אחראי על חצי מהחפץ הנשאל או אחראי להחזרת חצי מההלוואה. בתלמוד הירושלמי (שבועות פרק ה הלכה א, הובא ברי"ף שבועות דף יז עמוד א) נאמר ששניים שלוו ביחד, הם נעשים אחראים וערבים זה לזה, ומשמע בירושלמי שכך הדין גם בשניים שקיבלו פיקדון. מכאן למדו הראשונים ששניים שלוו או שאלו או קיבלו פיקדון כל אחד מתחייב בכל הסכום. נשאלת השאלה, כיצד, לשיטת הר"ן, נסביר זאת?

הר"ן (שם) עונה שתי תשובות. הראשונה היא, אמנם המלווה או המשאל יכול לתבוע את כל הסכום מכל אחד מהשותפים, אך בחשבון הפנימי בין השותפים כל אחד מהשותפים חייב רק חצי. לכן שותף ששילם את כל הסכום, יוכל לתבוע חצי מהשותף שלו. לפי זה עדיין יש מקום לראות שותף ששילם את מחצית הסכום כמי ששילם את כל המוטל עליו, דהיינו את כל שמוטל עליו לשלם מכיסו.

בתשובתו השנייה, הר"ן משנה את הגדרת חיובם של שניים שלוו או שאלו. טוען הר"ן שאכן, שניים שלוו או שאלו כל שותף חייב רק במחצית הסכום. על החצי השני הוא רק ערב לחיובו של שותפו. לכן, המלווה או המשאל צריכים לכתחילה לתבוע את שני השותפים שכל אחד ישלם את מחצית הסכום. רק אם התברר שלאחד אין אפשרות לשלם, אז ניתן לתבוע את השני, כערב. לפי זה, שותף ששילם מחצית הסכום באמת שילם את כל שמוטל עליו היה לשלם כחוב ישיר, כיוון שעל החצי השני חיובו אינו אלא כערב.

נקודה זו היא אכן נתונה במחלוקת בין הראשונים. לדעת הרא"ש (שבועות ה, ב) כאשר שניים לוו ניתן לתבוע את כל הסכום מכל אחד מהם. אך לדעת הרמב"ם (מלוה ולוה כה, ט) ועוד ראשונים כל שותף חייב מחצית הסכום ואינו אלא ערב על החצי השני. השולחן ערוך (חושן משפט עז, א) פסק כדעת הרמב"ם שלכתחילה המלווה צריך לתבוע כל שותף על חלקו, ורק אם אין לאחד לשלם, הוא רשאי לתבוע את השאר מהשני.

#### **סיכום:**

הירושלמי קובע ששניים שלוו או קיבלו פיקדון, כל שותף חייב בכל הסכום. הראשונים, לאור הסוגיה שלמדנו בדפי הדף היומי השבוע, נחלקו בטיב חיוב זה. לדעת חלקם המלווה או המפקיד יכולים לתבוע את כל הסכום מכל אחד מהשותפים. לדעת אחרים, כל שותף חייב רק חצי, ואינו אלא ערב על החצי השני.

מוקדש לע"נ ההורים, שמואל שלום בן לייב ומלכה בת יחזקאל גרשון

על ידי הבת, גבי בטסי קפלן

## שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה. המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

### מקח באיסור

הרב אוריאל אליהו

האם קנין שנעשה באיסור חל או לא. מצינו כמה דוגמאות בדברי הפוסקים – נביא כמה מהן: א. אדם שמכר בריבית – דהיינו שקנה ביוקר תמורת הסכמת המוכר לדחות את התשלום (שו"ע חו"מ סי' רח סעי' א). במקרה זה פסקו הרא"ש, הטור והשו"ע שהמקח קיים ולמדו כן מהגמ' בב"מ (ס"ה). ב. מי שעשה קנין בשבת, ועבר על דברי חכמים שאסרו לעשות קנין בשבת שמא יכתוב, או שעבר על דברי קבלה משום "ממצוא חפצד" (עיין ביצה לז. ורש"י ד"ה משום) פסק השו"ע (חו"מ סי' קצה ס"א) – "אין קונין בשבת קנין סודר ואם קנו אע"פ שעשו עבירה – קנו". וכן פסק המחבר בשו"ע חו"מ (סי' רלה סעי' כ"ח) "המוכר או קונה קנין בשבת ויום הכיפורים ויו"ט, אע"פ שמכין אותו על שעבר על דברי חכמים מעשיו קיימין" אם כן קנין שנעשה באיסור לא בטלה חלותו, אע"פ שעשה בעבירה. ולפי זה לכאורה הוא הדין באדם שנשבע או נדר שלא ימכור ומכר – לכאורה המקח קיים. אלא שבהגהות מרדכי (סוף מסכת שבועות) כתב שבמקרה כזה אין במעשיו כלום, וכן פסק הרמ"א (שו"ע יו"ד סי' רל), ואכן הב"י (סי' רח) דחה את דברי המרדכי האלו וסבירא ליה שהמקח קיים, וכן פסק הרמ"א (שם). [וצ"ע בסתירת פסקי הרמ"א] אמנם יש מהאחרונים שפסקו כמרדכי וחילקו בין מקח שנעשה בשבת או מקח שכולל ריבית או מקח שנעשה תוך כדי מעבר על שבועתו. הסמ"ע (שם ס"ק ג) תירץ שכל שיש איסור בגוף המקח המקח בטל. כגון העובר על שבועתו אבל באיסור ריבית אין האיסור במקח אלא בתוספת המעות ואף אם יחזיר את הריבית תיקן את איסורו. אלא שתירוץ זה לא מסביר כיצד חל המקח בשבת. לכן תירץ הש"ך (שם ס"ק ב) באופן מעט שונה שכל שהאיסור הינו במעשה המכירה כגון שבעצם המכירה עובר על שבועתו בטל המקח. אבל בשבת ובריבית – האיסור הינו מחמת דבר אחר – כלומר שאם יעשה בזמן אחר או באופן אחר לא יעבור על האיסור – א"כ גם כשעושה באיסור לא בטלו מעשיו. בנתיבות המשפט (שם ס"ק ב) ביאר שכל שאם נבטל את המקח יתוקן האיסור – המקח בטל ולכן בעובר על שבועתו הרי נשבע שלא למכור ואם לא חל המקח נמצא שלא מכר ולא עבר על שבועתו. אבל כשמכר בשבת הרי החשש הינו שמא יכתוב ומה יועיל ביטול חלות המקח סוף סוף חשש הכתיבה נשאר. כיוון שלא יועיל ביטול המקח לתיקון איסורו – לא בטלה. על כל פנים, נחלקו האחרונים אם לפסוק כב"י והרמ"א (שו"ע חו"מ סי' רח) שדחו את דברי המרדכי וסוברים שגם העובר על שבועתו מעשיו קיימין. או שהלכה כמרדכי והרמ"א (שו"ע יו"ד סי' רל) שסוברים שבכהאי גוונא המקח בטל. ולכולי עלמא הקונה בשבת או בריבית מעשיו קיימין.

### משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים.  
בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

רוצים לפתור בעיות עלפי ההלכה ובמסגרת החוק?

פנו אל: רשת בתי הדין "ארץ חמדה – גזית"

טלפון: 077-2158215 פקס: 02-5379626

[BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG](mailto:BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG)

## שבועות - זמן מתן תורתנו?

בתורה נראה לכאורה שחג השבועות הוא חג של החיבור אל העבודה ואל הארציות. בספר ויקרא (כג) נצטוונו על הקרבת ראשית הקציר שהוא קרבן ה"עמר"; ונצטוונו לספור ימים החל מיום זה ועד היום ה"חמישים" - שמקריבים בו את קרבן "שתי הלחם" שנאפו מהתבואה החדשה. יום זה הוא חג השבועות שנקרא בתורה (במדבר כח, כו) גם בשם "יום הבכורים". לעומת זאת חג השבועות נקרא בסדור התפילה - "זמן מתן תורתנו". הזיהוי שבין חג השבועות לבין מתן תורה שהיה בהר סיני מעורר קושי. חג השבועות חל ביום ה"חמישים" של ספירת העומר. במסכת ראש השנה מבואר שבזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית העדים - פעמים שחג השבועות חל בתאריך ה' בסיוון. מתן תורה לא ארע בתאריך הזה לכל הדעות! ואם כך מדוע חג השבועות מזוהה כ"זמן מתן תורתנו"?

התעמקות במשמעות של קרבן ה"עמר" ושל ספירת ה"עמר", וכן במשמעות של קרבן "שתי הלחם", - מגלה את הקשר שבין חג השבועות לבין מתן תורה.

### העמ"ר

המשמעות היסודית של השורש עמ"ר היא שיעבוד של צער - "כי ימצא איש גנב נפש מאֲחֵיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמַּר בּוֹ וּמָכְרוּ... (דברים כד, ז; וברש"י שם). אולם התני"ך משתמש במשמעות הזו באופן מושאל במקומות נוספים. מי שמלקט את ה"כריכות" הקטנות שנקצרו ומחברן ל"אלומות" שהן ה"עמרים" - נקרא בחלום יוסף "מַאֲלָם"; והוא נקרא בספר תהלים (קכט) "הַמְעַמֵּר". המשנה (שבת פרק ז) מונה את "המעמר" בכלל מלאכות האדם להשגת לחמו: "הזרע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזרחה וכו'". מדוע נבחר דווקא השורש עמ"ר - שמציין שעבוד - כדי לציין את פעולת הליקוט?

השורש עמ"ר קשור לפעולת הליקוט, מפני שתחושת הסיפוק שהאדם מקבל בעת שהוא מלקט בידיו את התבואה - היא תחושה משעבדת. לאחר שהמלקט יחדל מלצבור את התבואה שנצרכת לו - הוא יחסר את תחושת הסיפוק שבפעולת הליקוט. המלקט ירצה להמשיך ולקבל את התחושה הזו; ולפיכך, הוא ימשיך ללקט דברים שהוא אינו זקוק להם. המלקט נקרא מעמ"ר - מפני שהוא גנב את עצמו והוא משעבד (מעמר) את עצמו - להמשיך ולעסוק בפעולת הליקוט גם כשהיא אינה נצרכת. איך משתחררים מן ההתעמרות העצמית הזו?

### העמ"ר ככלי מידה - בליקוט המן

הקב"ה שלח את משה להוציא את בני ישראל משעבוד מצרים, והוא הודיע לו - "בְּהִצְיָאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱ-לֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה". כשישראל יצאו ממצרים והם היו בדרכם לעבוד את הקב"ה על הר סיני - הם התחנכו לשחרור מהשעבוד לפעולת העימור (ליקוט).

הקב"ה המטיר להם אוכל מן השמים שנקרא "מן"; והם היו צריכים ללקט (לעמר) מתוך המן את הכמות היומית שנדרשת למאכל כל נפש. הכמות הקצובה הזו נקראה "עמר", וכאשר הם חזרו מהליקוט ומדדו את מה שהם ליקטו בכלי המידה שנקרא "עמר", נאמר: "וַיִּמְדֹּוּ בְּעֵמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמִּרְבֵּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר". בסופו של דבר כולם קיבלו את כמות האוכל שה' הקציב להם!! מדי יום התברר להם, שמי שליקט מעבר למה שנצרך לו - בזבז את זמנו לריק; ואילו מי שליקט פחות מהמלקטים האחרים - הרוויח זמן פנוי!!

### שְׁנֵי הָעֵמֶר - השבת והתורה

בירידת ה"מן" היתה התגלות נוספת:

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֵמֶר לְאֶחָד... וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' שְׁבִתוֹן שְׁבֵת קִדְשׁ לְה' מִחֹר... שְׁשֵׁת יָמִים תִּלְקֹטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֵת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִצְאוּ מִן הָעֵם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אֲנִי מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי: רְאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֵת עַל כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יּוֹמִים... וְהָעֵמֶר עֲשֵׂרִית הָאֵיפָה הוּא"

הקב"ה הוסיף לומר, כלומר, לצאת ללקט מהמן כפי תאוות הליקוט, ולגלות בשובם למחנה שהם לא הרוויחו דבר מן ההתעמרות הזו. אולם הקב"ה אסר עליהם להתעמר בעצמם בשבת; ומי שיצא ללקט בשבת גילה שהוא התעמר בעצמו - באופן מיידי. השבת נועדה ל: "לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי"; כלומר, להגות בתורה ובמצוות שהם קיבלו לפני כן במקום שנקרא "מרה". הקב"ה גילה להם באופן ניסי - שלכבוד השבת ולכבוד העיסוק בתורה שהוא נתן להם - הוא מעניק להם את מה שהם צריכים בלא שום צורך ללקט!!

ההופעה של "שְׁנֵי הָעֶמֶר" שנקראה גם "לְחֵם מִשְׁנֵה" גילתה את הקשר שבין השבת ובין התורה. הקב"ה גילה להם שמי שיבחר לעבוד אותו בשבת - ולשבות ולהגות בתורתו - לא יבזבז את זמנו לריק; ואילו מי שיבחר להמשיך לעבוד את עצמו, ויתעמר בעצמו ויצא ללקט - לא ימצא כלום.

### ספירת העומר הקדומה - שהכינה את מתן תורה

האדם נברא כשנטוע בו רצון ליצוק משמעות אמיתית לחייו. אולם פעמים שאין לו זמן פנוי לפתח את הרצון הזה. כשישראל היו במצרים, המצרים היו גורם חיצוני שהתעמר בהם; ושעבד אותם ועשק מהם את הפנאי הזה. בט"ו בניסן ישראל יצאו מתחת שעבוד מצרים; אולם הם השתחררו רק מהמשעבד החיצוני. ישראל נותרו משעבדים את עצמם - לעצמם; לפעולת הליקוט (עימור) שמשעבדת את האדם ללקט דברים שאינם נצרכים לו. ולפיכך, הם לא היו ראויים עדיין למתן תורה!

כאשר הקב"ה המטיר לישראל את המן, והם ליקטו אותו ומדדו אותו ב"עֶמֶר"; הם התחנכו להשתחרר באופן מדורג מההתעמרות העצמית שבפעולת הליקוט - ולהרוויח זמן פנוי. בנוסף לכך, בשבת נכפה עליהם להימנע כליל מהליקוט (העימור) המשעבד, נכפה עליהם להיות פנויים כל היום.

מכיוון שלישראל היה זמן פנוי, ומכיוון שהאדם נברא כשנטוע בו רצון ליצוק משמעות לחייו; הם החלו לבקש אחר המשמעות האמיתית של חייהם. ישראל החלו לרצות שהקב"ה ייתן להם תורות נוספות על התורות שהם קיבלו כבר ב"מרה"; ישראל ציפו שהקב"ה יופיע וייתן להם את כל התורה; תורה שתיתן משמעות לכל ימי חייהם. ולאחר שישראל ביקשו בכל ליבם את התורה הזו, הקב"ה הופיע ונתן להם אותה.

### טְפָחוֹת נְתַתָּה יָמִי

תהליך עימור ה"מן" ל"עֶמֶר" - היה תהליך חינוכי שהכשיר את כל אחד מישראל לבקש את התורה. אולם זה היה תהליך ניסי שהתבצע באוכל ניסי. עם ישראל נכנס לארץ ישראל מתוך מגמה לחיות את הקדושה בתוך החיים הטבעיים - לזרוע ולקצור תבואה גשמית רגילה. כיצד אפשר לעשות תהליך חינוכי דומה בזמן שנכנסים לארץ ישראל ומעמרים תבואה רגילה?

בפרק ל"ט בתהילים דויד מציע פתרון שיעזור לאדם להפסיק ללקט (לעמר) דברים שאינם נצרכים לו:

"הוֹדִיעֵנִי ה' קְצֵי וּמִדַּת יָמֵי מַה הִיא, אֲדַעָה מָה חֵדַל אֲנִי... הִנֵּה טְפָחוֹת נְתַתָּה יָמִי... אֲךָ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ אֲךָ הֶבֶל יִהְיֶינּוּ, יִצְבֹּר וְלֹא יָדַע מִי אֶסְפָּם."

דויד מתאר את האדם כ"נמלה אנושית" יצור שעוסק בצבירה; והוא מספר שזו פעולה של הבל, ואין וודאות מי ישתמש במה שנצבר. דויד מגלה - שההבנה שימיו של האדם בעולם הם ספורים ומדודים - תעזור לאדם להכיר את אפסיותו; ולהפסיק לעסוק בצבירה (עימור), ולעסוק במשמעות האמיתית שלמענה נברא.

הרעיון שרמוז בדברי דויד הוא הרעיון שנמצא במצוות ספירת העומר. בזמן שישראל נכנסו לארץ ההנהגה הניסית של ירידת המן ואיסופו ל"עומר" המיוחד - חדלה. כעת כבר לא יהיו ניסים גלויים ומיידים. עם ישראל צריך לקצור תבואה רגילה ולעמר אותה; ומי שיעמר הרבה יהיה לו הרבה. עם ישראל הצטוו להתגבר על תאוות הליקוט והצבירה, ולהקריב כקרבן ציבור לה' - את העומר הראשון שהוא עימור. העומר הראשון לא יתעמר למילוי תאוה אנושית פרטית - אלא יוקרב לה'.

בנוסף לכך, החל מיום הקרבת העמר - כל יחיד ויחיד נצטוו לספור ימים ושבעות. ספירת הימים והשבועות מפנימה בלב כל אחד שימיו הם מדודים. ואם הוא מבזבז אותם בעימור וליקוט של דברים מעבר למה שהוא נצרך להם; הוא יהפוך לאדם שהתעמר בעצמו ועסק בהבל - "יִצְבֹּר וְלֹא יָדַע מִי אֶסְפָּם". ספירת הימים מפנימה בלב האדם את אפסיותו; והיא מעוררת בו את הרצון לקבל מבורא העולם את התורה, כדי לקבל משמעות אמיתית וקיימת לימים שהוקצבו לו בעולם. רק לאחר שנוצר ונקבע רצון כזה בלב כל אחד ואחד - הקב"ה בא ונותן לו את התורה<sup>3</sup>.

### קרבן הביכורים - והמן שהיה יורד לכבוד שבת

החינוך לרצון לקבלת התורה מופיע באופן נוסף. ביום החמישים עם ישראל הצטוו להקריב כקרבן ציבור את הביכורים, "שתי הלחם" שאפויות מהתבואה החדשה - "לְחֵם תְּנוּפָה שְׁתֵּים, שְׁנֵי עֶשְׂרֵינִים". הקרבן המיוחד הזה נועד להזכיר את ההופעה של ירידת ה"מן" לכבוד השבת. עם ישראל קיבל לכבוד כל שבת "לְחֵם מִשְׁנֵה" שמשמעותו היא "שתי לחם". התורה מספרת ש"שתי הלחם" של המן היו בכמות של "שְׁנֵי הָעֶמֶר", והיא מוסיפה לספר "וְהָעֶמֶר עֶשְׂרִית הָאֵיפָה הוּא". "שתי הלחם" שישראל קיבלו במדבר לכבוד שבת היו בכמות של "שְׁנֵי עֶשְׂרֵינִים"; ו"שתי הלחם" שישראל מקריבים בחג השבועות הם באותה המידה - "שְׁנֵי עֶשְׂרֵינִים"<sup>4</sup>.

הקב"ה הודיע לישראל במדבר, שהוא נותן להם "שתי לחם" - כדי שישבתו מהמלאכות ויהיו להם פנאי לעסוק בתורה. הגאולה שלעתיד תבוא לאותה מטרה והיא תהיה גם כן "שבת מן המלאכות". כך מבורא ברמב"ם (הלכות מלכים יב): "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח... אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה... כדי שיזכו לחיי העולם הבא". כאשר ישראל



מקריבים "קרבת ביכורים" זהה למנת המן הכפולה שהם קבלו לכבוד שבת, הם מגלים שבתוך-תוכם הם רוצים להגיע לגאולה כזו. גאולה שתהיה תקופת פנאי של "שבת מן המלאכות" ועיסוק בתורה. ישראל נכנסו לארץ ישראל כדי לעסוק בקציר ובליקוט, והם מקריבים את ביכורי הקציר והליקוט; אולם זו לא התכלית של בני האדם עלי האדמות. התכלית של בני האדם היא להיות "פנויים" ולעסוק "בתורה וחכמתה"!! ובעקבות גילוי הרצון הזה - הקב"ה נותן לעם ישראל את התורה.

### **קרבת העומר וימי העומר – והחזון של ה"שבת"**

השאיפה אל ה"שבת מן המלאכות" - מבצבצת גם מבעד ללשון התורה ביחס לקרבן העומר וביחס למצוות ספירת העומר. התורה מצווה לקצור ולהקריב **העומר** ממחרת היום-טוב הראשון של פסח. אולם מכיוון שהחזון של ימי הספירה הוא הפסקת **ההתעמרות** העצמית וההגעה ל"שבת מן המלאכות"; ומכיוון שיום-טוב הוא במידה מסוימת "שבת מן המלאכות" - התורה מכנה את היום-טוב הזה "שבת"!! - "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמֶּחֶרֶת הַשַּׁבָּת!!" בתקופה שמן הפסח ועד חג השבועות יש מצווה לספור ימים ויש מצווה לספור שבועות. אולם מכיוון שהחזון של ימי הספירה הוא הפסקת **ההתעמרות** העצמית וההגעה ל"שבת מן המלאכות"; ומכיוון שהשם "שבת" מתאים גם ככינוי לשבוע - התורה מכנה כאן את השבועות שסופרים בשם "שבתות"!! - "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמַיִמֹת תִּהְיֶינָה!!"

### **זמן מתן תורתנו - תלוי בעבודתנו ולא בתאריך**

זכור בתחילת הדברים הקשנו, שבתורה נראה לכאורה שחג השבועות הוא חג של החיבור אל העבודה ואל הארציות; ואילו בסידור התפילה הוא נקרא "זמן מתן תורתנו". הקשנו, שפעמים שחג השבועות חל בה' בסיוון ואילו מתן תורה בהר סיני לא ארע בתאריך הזה לכל הדעות! ואם כך מדוע חג השבועות מזוהה כ"זמן מתן תורתנו"?

אולם לאחר שעיינו במשמעות המילה **עמר** ובהבנת המשמעות שחג השבועות מגיע דווקא לאחר ספירת ימים ושבועות מהקרבת **העומר**. אנו מבינים שהתורה קושרת את התקופה שבין פסח לעצרת לתקופת החינוך שישראל עברו מיציאת מצרים עד הגיעם למתן תורה. ישראל התחנכו אז למדוד את המן **בעומר** ולחדול מ**להתעמר** בעצמם וללקט ליקוט מיותר. והם התחנכו גם באמצעות **"שתי הלחם"** ("לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֹמֵר") - לשאוף ל**שבועות** כליל מן **העומר** (הליקוט) ולהגות בתורה.

קרבת הביכורים - שתי הלחם - הוא קרבן שבא מהחיבור אל העבודה והארציות; אולם הוא מביע דווקא את ההיפך!! הוא מביע את הרצון להשתחרר מהם ומן **ההתעמרות** העצמית - ולקבל את התורה. ולכן חג השבועות נקרא בסדור התפילה - "זמן מתן תורתנו".

ואמנם מתן תורה הראשוני שהיה בהר סיני היה מלווה בקולות וברקים; אולם גם שם - ישראל לא קבלו עדיין את כל התורה; ומשה עלה לאחר מכן להר סיני כדי להוריד להם את יתרת התורה. במתן תורה הראשוני - ישראל קבלו רצון חזק לקבל עוד ועוד מן התורה!! והתעוררות דומה חוזרת על עצמה כל שנה - אך בלא קולות וברקים!! העבודה של "ספירת העומר" מכשירה בלב כל אחד את ההכרה שימיו בעולם הם ספורים, והיא נוטעת בו את הרצון לקבל את התורה. בחג שבועות שבא לאחר מכן, הקב"ה נוטע ונותן בו בצנעה רצון חזק לקבל עוד ועוד מן התורה.

<sup>1</sup> הקשר שבין ה' בסיוון לבין חג שבועות בתור "זמן מתן תורתנו" נידון כבר בחידושי הריטב"א (מסכת שבת דף פז, ב ד"ה אמרי ליה); ובשו"ת הריב"ש (סימן צו); ובשו"ת עונג יום טוב (סימן מב ד"ה ונראה משום)

<sup>2</sup> "וַיָּבֵאוּ מִרְתָּה... שֶׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסְהוּ" (שמות טו)

<sup>3</sup> בנוהג שבעולם, אדם שמצפה למאורע שמח, סופר את הימים שנותרו לו עד המאורע - במנין פוחת: ארבעים ותשעה, ארבעים ושמונה, וכו'. ספר החינוך (מצוה ש"ו) הסביר שספירת ימי העומר היא לקראת מתן תורה שבחג השבועות; ולפיכך הוא נדחק להסביר מדוע הספירה אינה במניין פוחת והולך. אולם לפי מה שהתבאר, הספירה אינה ספירה אל מאורע; אלא ספירה ממאורע - "מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בְּקַמָּה". מטרת הספירה שונה, והיא נועדה להפנים בלב האדם שהימים שהוא מנצל **בעומר** התבואה, באים על חשבון הימים שהוא צריך לחפש בהם את המשמעות האמיתית שלמענה הוא נברא.

<sup>4</sup> הרמז שבגילוי הזה נמצא כבר ביום הראשון של הקרבת העומר. כאשר היו קוצרים ומקריבים את העומר, היו מקריבים יחד עימו כבש לעולה; והמנחה שהיתה מובאת יחד עם הכבש הזה היתה יוצאת דופן. כל המנחות של הכבשים הן של עישרון אחד, ואלו המנחה של כבש העומר היתה של "שני עשרונים". ומה שמרמז בקרבן של היום הראשון מודגש באופן בולט בקרבנות המיוחדים של היום החמישים. בנוסף ל"שתי הלחם" היו מקריבים "אֵילִם שְׁנַיִם" למרות שהקרבן הרגיל בחגים הוא "אֵיל אֶחָד"; והיה קרבן מיוחד שאין דומה לו בשאר החגים "שלמי צבור" - שהיו "שְׁנֵי כֶבֶשִׁים".

# שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

**Malmö, Sweden**

**מלמו, שוודיה**  
שבט, תנש"א

**דין הלחם הנאפה בתנור שאפו בו עוגות חלביות שאחוז החלב בהם נמוך (עד 2%)**

## שאלה

מאפייה גדולה שמשתמשת רק בשומן צמחי, יש לחמים הנאפים בתנורים ובמכונות שאין בהם שום מגע עם חלב. אבל רוב הלחם הנאפה שם מכיל חלב. השאלה: מה הדין של הלחם שאין בו חלב, אבל נאפה בתנורים שאופים שם לחם עם חלב (אבל לא באותו הזמן), וגם על אותן תבניות שנאפה שם לחם עם חלב? אני שאלתי את הממונה שם על המאכלים והוא אמר לי שהאחוז הכי גבוה של אבקת חלב המצוי בלחמים זה 1.59%, ובעוגות זהו 0.29%. האם אפשר לדון את הלחמים האלו שאין בהם חלב, אבל שעשויים בתנורים ובמגשים האלו כ"פארווע"? בין הלחמים האלו, לחם העשוי בצורת חלה לשבת שהרבה מהיהודים רוצים לקנות. אבל כמובן אם זה חלבי אז לא יוכלו לקנות אותו לאכול בשבת עם בשר.

## תשובה

בדבר הלחם הנאפה בתבניות שאופים בהן לחם חלבי - מותר לאכול עם בשר בהתקיים התנאים הבאים:

- שיעור אבקת החלב בעיסת הלחם הוא אמנם פחות מ-2%<sup>1</sup>.
- בזמן אפיית הלחם הני"ל לא מתבצעת במקביל אפייה של לחם חלבי באותו תנור<sup>2</sup>.
- יש הקפדה על כך שטרם אפיית הלחם הני"ל - דפנות התנור והתבניות נקיות מנטפים של עיסת חלב בעין<sup>3</sup>.
- במידת האפשר, רצוי להקפיד על קניית הלחם מ"תנור שני". קרי, ממחזור שני של אפיית הלחם הרגיל, שאחר אפיית הלחם החלבי<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> ככה"ג ניתן לקבוע בוודאות שכמות אבקת החלב בלחם השני בטל בשישים: א. בהיתר לא שידך חני"נ (עיין רמ"א יו"ד סי' צ"ד, סעיף ו'). ב. חישוב שיעור החלב הנפלט מהקדירה לעיסת הפרווה נעשה לפי השיעור המדומע בעיסת החלב (עי' ט"ז סי' צ"ב, ס"ק כ"ד. ובפת"ש סי' צ"ה, ס"ק א'). וממילא מותר לאכול עם בשר (עיין רמ"א סי' צ"ט, סעיף ו'). ובשי"ד שם ס"ק כ"ב).  
<sup>2</sup> שכן כתבו האחרונים (אג"מ יו"ד, ח"א, סי' מ' ועוד) שבתנורים בזמנינו יש לחוש לזיעה העולה ממאכל אחד ונבלע במשנהו. ובוודאי, שלא נוכל לקבוע בוודאות, שיש שישים בעיסה כנגד חלב שבכל הלחם האחר.  
<sup>3</sup> לגבי עיסת חלב שעל הדפנות - הוא מטעם דלעיל, ואילו בזה שבתבניות עושה לחלבי גם בלאו הכי משום תערובת חלב (ושיירים שעל התבנית מאפייה קודמת - קשה לתלות שיתבטלו ברוב, כיוון שאין דרכן להתערב בכל עיסת הלחם השני, אלא להיוותר בשוליו).  
<sup>4</sup> תנאי זה מצטרף להסיר החשש לזיעת חלב הבלועה בדפנות התנור, שיוצאת ונבלעת בלחם הרגיל. על ידי זה מובטח שעבר 1/3 שעה מאז אפיית החלב, וניתן להקל שיהיה כליבון קל שמהני בהיתרא. ובצירוף דעת המחבר - יו"ד, סי' צ"ה, סעיף א' - שני"ט בר נ"ט מותר בבישול, ובצירוף מש"כ הפמ"ג שאין זיעה באוכלין, ובצירוף מש"כ באבן יקרה (הובאו ביביע אומר, ח"ה, יו"ד, סי' ז') שהסיקו מבפנים אין לחוש לזיעה הנשרפת. וכן כתב באג"מ יו"ד, ח"א, סי' נ"ט, אם יש גוף חימום בחלק העליון של התנור. ועוד כתב שם שבאפייה אין לחוש לזיעה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל  
ראשי הכולל

גם אני מאשר:  
הרב שאול ישראלי

### שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'- ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"יתורת חיים".  
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

**חדש !!! שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 400 ₪ במקום 480 ₪**

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

